

חינוך

י"ד במרחשוון, תשע"ז | גיליון 29

בין פתיחות לסגירות בחינוך ילדינו -בראי הפרשה-

לע"נ מו"ר הרב אברהם צוקרמן, נפטר בט"ז במרחשוון תשע"ד, בגיל 98

| הרב יונה גודמן, מנהל חינוכי - מרכז ישיבות ואולפנות בני עקיבא |

אחת משאלות היסוד המאפיינות את דרכנו הרוחנית נובעת מהמתח הקיים בין חינוך מתוך התכנסות ותנאי חממה, לבין חינוך מתוך פתיחות וחיפה לחברה הישראלית, והשתלבות מבוקרת בתוכה.

והנה, אברהם אבינו נסע לאחר מכן לנגב: "וישב בין קדש ובין שור ויגר בגרר" (בראשית כ, א). התיאור תמוה. הוא "ישב" או "גר"? בין קדש לשור, או בתוך גרר? רש"י מצא בתיאור כפול זה ביטוי לתפיסה חינוכית עמוקה. לדבריו, "גר" מבטא ישיבת ארעי, ואילו "ישב" מבטא ישיבת קבע. מכאן, כי אברהם ישב בקביעות במקום מסוים, אך לעתים נסע זמנית למקום אחר. אך מדוע?

לדבריו, "אברהם קבע את מושבו בין קדש ובין שור, בסביבה מבודדת" אך בה בעת "גר לפרקים בגרר, בירת פלשת". הסיבה לצורת מגורים כפולה זו היא החיפוש אחר אורח חיים ומקום מגורים שיסייעו בחינוכו של יצחק. אברהם האמין כי:

יצחק חייב להתחנך בבדידות, בריחוק מכל השפעה מזיקה. ברם, הבידוד המוחלט, המונע מן החניך כל מגע עם חיים אחרים, עם מחשבות ושאיפות אחרות, אף הוא אינו אלא שגיאה חינוכית מסוכנת. צעיר שמעודו לא ראה חיים השונים מחיי הוריו - מימיו לא למד לכבד את מוסר

הד לשאלות אלו ניתן למצוא באין ספור דילמות: האם לגור בקהילה מגוונת או הומוגנית? האם לשלוח את הילדים לתנועת נוער 'דוסית' או לתנועה שבה נוער (דתי!) מגוון? האם להתגייס לנח"ל החרדי או לפלוגה רגילה? האם לתת לילד טלפון נייד עם אינטרנט? האם לסננו ("אבל אבא, זה מפריע לגלוש וממש מעצבן!")? אילו ספרים לאפשר לו לקרוא? ועוד. ניתן לפגוש אנשים בתוכנו, השואפים לחנך את ילדיהם בתנאי חממה מרביים, מתוך הבנה שזו הערובה לבניין זהותם התורנית. אחרים מאמינים שיש צורך בפתיחות משמעותית כחלק מהתהליך החינוכי.

עקרונות יסוד שיסייעו בהכרעה בסוגיה קיומית זו - מצא רש"י הירש בפרשה. הוא בוחן את מסקנותיו של אברהם אבינו עת ראה מה קרה לסדום, לעמורה ולחברת אנשים "רעים וחטאים לה" (בראשית יג, ג). לא מן הנמנע לחשוב, כי בימינו יהיו אנשים שנוכח סיפור כזה יסיקו שעדיפה ההתכנסות לתוך חממות תורניות מבודדות, בראותם בסיפור סדום קצה קרחון לתופעה רחבה שיש להילחם בה.

למשל, הצביע הרב על הצלחתו של יעקב לחנך את יוסף באופן שאפשר לו לדבוק בעולמו הרוחני במצרים, ובמיוחד נוכח פיתויה של אשת פוטיפר. לדעתו, יעקב הבין שחינוכו של יוסף צריך לכלול הכנה להתמודדות עם העולם הגדול בהיבטיו השונים, והוא השקיע בכך רבות. מכאן מסיק הרב על תפקידנו היום: "יש ללמוד מכאן שלפני יציאתנו לחיים עלינו להתבסס ולהתפתח בעולמה של תורה, כמו שראינו אצל יעקב ויוסף הצדיק" (שם, עמ' 196).

לדבריו, הבסיס לחינוך מוצלח טמון ביחסים בין ההורים. יסוד זה הסיק הרב מחטאו של בן סורר ומורה, ש"איננו שמע בקול אביו ובקול אמו" (דברים כא, ט). לדבריו, הגורם האמתי לחטאו הוא המחלוקות בין הוריו, שרמוזות בעובדה שמציינים לחוד את 'קול אביו' ואת 'קול אמו'. מכאן לימד הרב כי "ההורים צריכים לתת דוגמה אישית חייה וטובה לניהול חיי משפחה תקינים וליראת שמים, כי הדוגמה האישית היא שמחנכת את הילד" (שם, ח"ב עמ' 286).

בדרכים שונות חינוך אותנו הרב לאמונה בתהליך שיבת ציון המתגלה לעינינו. כך למשל ראה בשם 'יעקב' שם שמבטא את התקופה שבה בני ישראל יהיו בגלות, ואילו בשם 'ישראל' - ביטוי לתקופה שבה יהיו בני ישראל בארץ. מתוך דיוק בפסוק (בראשית מט, ב) הוא למד כי יעקב חינוך את בניו לכך שעל אף שהם אישית ימותו בגלות, הרי שהם "חייבים לחנך את בניכם ואת בני בניכם לתקווה שיצאו מן הגולה ויגיעו למקום המיועד לישראל, אל המנוחה ואל הנחלה" (שם, עמ' 248). אף אותנו חינוך הרב צוקרמן זצ"ל להאמין שעם ישראל זוכה לחזור אל עבר מקומו המיועד, אל המנוחה והנחלה, ומתוך כך - למחויבות אישית לסיוע, בעזרת ה', בתהליך מופלא זה.

הרב הותיר אחריו אלפי תלמידים, המנסים, בעזרת ה', להשתלב בתקומתו של עם ישראל ובכינון מדינתו המודרנית מתוך תורה גדולה. מי ייתן ונשכיל לחיות לאור תורתו.

רביו, בהשוואה עם ערכים זרים ומנוגדים. צעיר כזה בוודאי יפול קרבן, עם פגישתו הראשונה, לכל השפעה קלה; כדרך שהמתיירא מהאוויר ומסתגר בחדר - מובטח לו, שילקה בנזלת עם יציאתו הראשונה לאוויר החופש. בן אברהם חייב, מזמן לזמן, להיכנס לעולם הזר לרוח אברהם, יעריך שם את השונה והמנוגד, ויחסן את עצמו להחזיק בהליכות אברהם בתוך עולם המנוגד להן (רש"י, שם).

הבידוד המונע מן החניך כל מגע עם חיים אחרים, הינו שגיאה חינוכית מסוכנת

הדברים מופלאים ומאתגרים, וניתן להסיק מהם שתי מסקנות. ראשית, אף עמדה חד-צדדית אינה נכונה בבואנו להעניק חינוך תורני לבנינו: לא התכנסות וסגירות בלבד, ולא פתיחות אינסופית. שנית, האיזון בין הקטבים אינו שוויוני: הבסיס הוא העוגן התורני, שם 'יושבים', ואילו הפתיחות דרושה וחשובה - אך כביקור ארעי. יסודות בניין החינוך טמונים בחינוך התורני, אך הבריאות תושג גם מפתיחה זהירה של חלונות.

לאור עקרונות אלו ניתן לבחון את הנכון ביחס לכל ילד, לאור אופיו, עוצמת החינוך התורני המוענק לו מצד אחד, ומידת ההיפתחות כלפי העולם הרחב שאותו רוצים להפגישו, מצד שני. יישום מופלא של יסוד זה, שאותו הניח אברהם אבינו, למדתי ממור' הרב אברהם צוקרמן זצ"ל, שהשבוע חל יום הזיכרון השלישי להסתלקותו. הרב, שהיה שותף בהנהגת ישיבת כפר הרא"ה (יחד עם מור' הרב נריה זצ"ל) שאף להעניק לנו חינוך תורני מעמיק, אך בה בעת תמך בהכנסת לימודי חול לתכנית הלימודים של הישיבה, למשל.

הרב כיהן שנים רבות כראש ישיבות ואולפנות בני עקיבא. כן היה חבר ההנהלה הארצית של בני עקיבא במשך 76 (!) שנה, משנת תרצ"ז (1937) ועד לפטירתו. מתוך תפקיד זה הוא עודד אותנו לשאוף להעמיק את בניין התורה של החברים, תוך חינוכם להשתלבות זהירה באתגרי הדור.

את משנתו החינוכית בעניין פרס הרב בפנינו במגוון שיחות תורניות (חלקן כונסו בכרכי ספרו 'לוחות אבן'). כך,